

Presentació

Els dies 24 i 25 d'octubre de 2014 van tenir lloc les Jornades internacionals d'«Història, política, literatura. A cent cinquanta anys de la Història de Catalunya y de la Corona de Aragó (1860-1863) de Víctor Balaguer», a la Biblioteca Museu Víctor Balaguer (Vilanova i la Geltrú) i a l'Ateneu Barcelonès (Barcelona). La importància de l'obra i de l'escriptor van ser objecte de les mirades de diferents especialistes de la literatura i de la història que ara els lectors de «Cercles. Revista d'Història Cultural» podran conèixer directament per haver estat transcrits i transformats en assaigs, avaluats segons els criteris científics i editorials que regeixen la nostra publicació.

Les jornades es van dur a terme gràcies a l'aixopluc que van tenir de la cooperació entre grups de recerca i institucions: el projecte «Renaixença i literatura, 1854-1898. Institució, representacions i identitat» (FFI2012-31489) del Grup d'Estudi sobre la literatura del Vuitcents (GELIV: www.geliv.udl.cat/) de la Universitat de Lleida va impulsar la idea d'organitzar les jornades, comptant amb l'ajut del Grup d'Estudis d'Història de la Cultura i dels Intel·lectuals (GEHCI: www.ub.edu/gehci) de la Universitat de Barcelona, així com del Projecte Almirall de l'Ateneu Barcelonès (<http://almirall.ateneubcn.org:9080/Almirall/Index.do>); de la mateixa manera ha estat fonamental el suport de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú (www.victorbalaguer.cat/) així com de l'Ateneu Barcelonès de la capital catalana (www.ateneubcn.org/). Abans dels assaigs dels especialistes, ens plau reproduir les paraules suggeridores del professor Josep Maria Domingo, pronunciades com a introducció a les jornades:

Tornar a Víctor Balaguer a propòsit de la seva Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón i fer-ne, d'aquesta Historia, el pretext per tornar als treballs i als dies de Balaguer deu demanar una justificació: si Balaguer és un historiador tan «romàntic» i tan amateur, com ell mateix reconeix, i (segons ens han anat advertint les generacions d'historiadors que s'han anat produint després d'ell, l'una rere l'altra) tan fantasiós i tan poc rigorós, ¿deu valdre la pena?

Naturalment, als qui ens hem conjurat per organitzar i convocar aquestes jornades ens ha semblat que sí, per uns motius que el text de presentació del programa de mà no ha pogut sinó alludir, i que ara miraré de comprimir encara més: Balaguer, que és un exemple rotund de la nova mena d'escriptor que duïen els temps, és aquell prou sagaç per copsar la urgència, per als catalans, de comptar amb aquesta forma canònica de representació col·lectiva que és la història de la comunitat (una història adient als temps, s'entén) i és aquell prou diligent com per posar-s'hi i sortir-se'n. I sortir-se'n teixint un relat sobre el qual (sobre els episodis, els personatges, els llocs del qual) els catalans realitzaríem —fins ara mateix— unes inversions passionals de llarga durada.

Fins aquí (amb algunes llicències) el resum. I a partir d'ara una explanació d'urgència. La cosa que ens ha volgut ocupar, en primera instància, és una intervenció incisiva, i decisiva, en la gran operació comunicativa, doblada de revolució simbòlica, que els seus mateixos agents (el nostre Balaguer entre els més conspicus dels quals) van anomenar «renaixença». Segons crec, el rol particular de la història en aquesta operació no deu diferir d'aquell que un coetani de Balaguer (però un coetani acadèmic, i alemany), J. G. Droysen, hi reconeixia: una pràctica imprescindible per al cànon cívic, una activitat d'escriptura que apel·lava al present i a la constitució d'un subjecte lector dotat de (diguem-ne) responsabilitat cívica disposat a projectar-s'hi. A projectar-s'hi ara que havien arribat els temps de la «renaixença». Balaguer havia deixat escrit, el 1853 (al primer volum de les Bellezas de la historia de Cataluña), que el relat històric dels catalans era alhora un drama, un poema (un

poema heroic, s'entén), és a dir, un afer d'èpica, i un evangeli: alhora drama, èpica i evangeli: la història, doncs, considerava Balaguer, és per antonomàsia conflicte (a la manera de Hegel, que apuntava que els períodes d'ordre, pau i felicitat són pàgines en blanc en el llibre de la història), però la dels catalans podia anunciar la bona nova, l'evangeli, d'una renaixença i d'una —diguem-ne— felicitat constitucional. Mixing memory and desire, doncs: no seria mala consigna per a qui estava disposat no només a escriure la història, sinó a fer-ne.

És, en definitiva, la capacitat institutiva, performativa, del Balaguer historiador que tocava posar sota el focus. Sabem (faig citació de Searle) que el llenguatge, les operacions lingüístiques, són essencialment constitutives de la realitat institucional. La Historia de Balaguer n'és una, d'operació lingüística, molt considerable. En una època que reclamava grans textos, Balaguer lliura una Historia de moltes pàgines: és la quantitat esdevinguda qualitat. I moltes pàgines acompanyades de moltes il·lustracions: la Historia és també un programa de percepció. La majoria d'aquestes il·lustracions són imatges de violència (perquè la història és violència, segons hem vist), imatges d'herois i de dignataris. Només una parla d'una quotidianitat menestral laboriosa, amable i complaguda: aquesta de què ens servim al cartell de les nostres jornades (el gravat d'una pintura de Salvador Mayol). Costa poc de veure-hi la tematització d'aquell orgull burgès i d'aquella ètica del treball (manllevo les expressions de Josep Fradera) que pobla vindicativament la literatura dels primers anys del renaixencisme (ho subratllava fa uns anys Margarida Casacuberta). L'evangeli tenia a veure amb això, i el voler fer la història que havia de propiciar-lo també.

JOSEP MARIA DOMINGO
GIOVANNI C. CATTINI